

13. RELIGIOONIÕPETUS

13.1. Religiooniõpetus põhikoolis

Juhtmotiivid

Waldorfkoolis toimub religiooniõpetus kõigis klassides. Õpetuse põhialus on üldinimlik, ilma konfessionaalse sidemeta. Kuna religiooniõpetus on esimesel kooliastmel tihedas seoses põhitunni jutustava osaga ning hiljem leiab aset lõimumine mitmete teiste perioodõppe ainetega – emakeele, kirjanduse, ajaloo, geograafia, inimeseõpetusega, - on koolidel vabadus otsustada, kas klassiõpetaja on pädev vastavaid teemasid käsitlema läbiva aina või on selleks vaja eraldi ainetunde.

13.1. 1. Õppe-eesmärgid

Religiooniõpetus waldorfkoolis lähtub järgnevatest printsiipidest, mis on orienteeritud vastavalt lapse arengule:

religioosete tunnete arendamine kõigi maailma ilmingute vastu ja nende tunnete hooldamine;

aukartuse äratamine jumaliku, inimliku ja loodusliku ees;

aastaringi ja –pühade läbielamine;

tutvumine kristliku pärimusega, Vana Testamendi ja Uue Testamendi legendivaramuga, kristluse arenguga;

ülevaade maailmareligioonidest, maailma religioosete uskumuste ja kultuste tundmaõppimine ning mõistmine;

fenomenoloogiline printsiip: meeltekooolitus-harjutused, loodusvaatlused, enesevaatlus, kunstiteoste vaatlus;

tegevuslik printsiip: illustatsioonid ainevihikus, sotsiaalsed mängud, tekstide retsiteerimine, näidendid.

Religioonil on määrav osa inimkonna kultuuriloos. Jättes selle kooliajal käsitlemata, jäetakse tähtsas elu- ja kultuurivaldkonnas haridusse lünk, mida hiljem on tunduvalt raskem täita. Religioosse kasvatusega inimestel jääb täiskasvanuna vajaka alusest vabaks otsuseks religioosse kuuluvuse ja muude maailmavaatelistel seisukohtade üle.

Religiooniõpetuse kaudu juhitakse laste tähelepanu maailmas realselt toimivale vaimsele jõule, mis loovalt tegutseb loodusnähtustes, olendeis, inimsaatuses. Nooremal kooliastmel on kõige olulisem selle jumaliku elemendi tundepärane kogemine ja aukartuse äratamine nii loova kui ka

loodu suhtes. Vastavat sisu vahendavad kõige sobivamalt loodus ning inimkonna vaimuvara – muinasjutud ja legendid. Järgnevatel kooliastmetel õpitakse tundma kristliku kultuuri religioosset, pärimuslikku ja religiooniloolist sisu, õpitakse mõistma kristliku impulsi kaugeleulatuvat mõju inimkultuuri arengusse. Oluline on seejuures märgata, et tähtsam osa sellest mõjust peab seisma veel ees.

Õppides mõistma kaugemate kultuuride religioosseid pürgimusi (lõimumine ajaloo, geograafiaga), avardatakse eelkõige enese sisemisi religioosse arengu võimalusi. Sellelt pinnalt kasvab mõistmine erinevate vaadete ja kultuste suhtes. Tänapäevaseks teemaks on võimalused religioosel pinnal tekkivate vastasseisude ületamiseks.

Valdavaks õppemeetodiks on jutustavale ainele kohane pildiline õpetus, mis jutustuste kaudu vahendab eakohast sisu. Kolmandal kooliastmel lisanduvad iseseisvad uurimused, referaadid, arutelud. Igal kooliastmel on sobiv teha käsitletava teemaga seotud näidend (koostöö klassi- ja aineõpetajatega, nt käsiöö, muusika).

Õppides tundma välismaailma, kogeb noor inimene samal ajal ka iseennast. Enesetajumisprotsessi võimaldavad religiooniõpetuses eakohased meeltekoolitus-harjutused, vaatlused, sh enesevaatlus, mõtlemisele, tunnete ja tahte suunatud harjutused, sotsiaalsed mängud. Kaudse teemana võimaldab enesekogemist teiste inimestega aset leidnud lugude ja biograafiate käsitlemine.

Kaasaegse inimese eetilised probleemid on teravamad kui ühelgi teisel ajajärgul. Neid probleeme saab läbi elada, tunnetada ja analüüsida eriti religioonitundides. Jutustused ja arutelused vastavatel teemadel võivad pakkuda rikkalikku materjali südametunnistuse ja vastutustunde arenemiseks. Religiooniõpetus aitab kaasa noore inimese ettevalmistamisel printsiipialseteks eluotsusteks.

Religiooniõpetuse tundides valmib ainevihik, kuhu esimesel kooliastmel joonistatakse käsitletava teemaga seotud pilte. Teisest kooliastmest lisanduvad tsitaadid, tekstide kokkuvõtted, ajaloolised pidepunktid, ülestähendused biograafiatest; kolmandal kooliastmel iseseisvad tööd.

Juhtmotiivid

Seitsme-kaheksaastased lapsed on oma hinges usaldavalt ja tihedalt seotud kõige ümbritsevaga. Nad tajuvad maailma veel tundepäraselt jumalikuna, seepärast pole selles eas vaja spetsiaalset õpetust, vaid ainult tuge laste loomupärasele religioossusele. Nimetatud vanuses on tähtis, et õpetaja annaks lastele ikka ja jälle mõista: kõiges, mis meid ümbritseb ja mis me ise oleme, elab ja mõjub jumalik.

Muinasjutud on hingeliseks toiduks, mis lasevad lastel läbi elada maailmasündmuste ja inimeste elu vaimset sügavust. Neis peegeldub inimeste päritolu, sünd, saatus, saatusekatsumuste hea eesmärk, püüd moraalsete tegude ja omaduste poole, surm, mis viib meid tagasi meie taevalikku koju. Lapsed ei mõista muinasjutte nagu tavalisi jutustusi, vaid kui sügavaid põhitõelusi, milles peegelduvad maailmasündmused, inimeste ja inimkonna elu. Lapsed võtavad muinasjutte kui allegoorilisi pilte, mida ei saa mõõta realistlike mõõdupuudega. Nende kaudu on selles eas võimalik äratada austust ja tänulikkust kõige loodu ja Looja enese vastu.

Teises klassis lisanduvate legendide tegelasteks on religioossed isiksused, inimesed, kes teisi aitavad. Ettetulevaid sügavasisulisi mõisteid nagu “sünd”, “surm”, “saatus” ei seletata, vaid mõistetakse üldkonteksti läbielamise teel.

Esimestele klassidele on kohased erinevad harjutused meelte arendamiseks ning mängud. Religiooniõpetuses valmivasse ainevihikusse joonistatakse teemakohaseid pilte.

Õppesisu

Muinasjutud.

Legendid religioosetest isiksustest, kes teisi aitavad. Moraalsed lood. Loodusmuistendid lilledest, loomadest, tähtedest, kividest jne. Meeltekooolitus-harjutused, mängud.

3. klass

Juhtmotiiv

9. eluaasta kriisis muutuv enese ja ümbritseva kogemine toob kaasa uut moodi küsimused maailma ja inimese kohta. Muutub kogu lapse olemus: ta ei ole enam ainult järeleaimaja, vaid hakkab nüüd oma sisemuses eristama seda, mis kuulub tema juurde ja mis mitte, tekib sisemaailm. Nüüd on sobiv rääkida ka “heast ja kurjast”, lastele on see mõistetav.

Kolmandas klassis on sobiv käsitleda maailma kultuurivaramusse kuuluvaid Vana Testamendi lugusid. Maailma ja inimese sündimise ning arenemise vaimne dimensioon vanatestamentlikus

mõttes (loomislugu) aitab lastel leida austava ja inimliku suhte võõraks muutavas maailmas. Evangeeliumeid puudutatakse selles eas veel vaid põgusalt – Jõulusündmus ja legendid Jeesuse lapsepõlvest.

Õppesisu

Vana Testamendi lood – loomislood, lood patriarhidest, Mooses ja 10 käsku. Jõulusündmus.

Legendid Jeesuse lapsepõlvest.

Vaatlusharjutused koos kaasneva kirjeldamisega.

Taotletavad õpitulemused

3. klassi õpilane

- kuulab sisemise kaasaelamisega muinasjutte, legende, Vana Testamendi pärimusi;
- suudab ärksalt tajuda erinevate meeltega;
- oskab iseseisvalt või suunavate küsimuste abil meenutada kuuldut;
- omandab usalduse maailmas ja inimelus toimivate vaimsete seaduspärasuste suhtes.

4.-6. klass

Juhtmotiivid

Sel perioodil otsib laps konkreetsele isikule suunatud aukartusele uut objekti, otsib kangelasi, keda sisemiselt järgida, mitte väliselt järele aimata. Need otsingud tuleb suunata tegelastele, kes tõusevad harjumuspärasest kõrgemale. Vana Testamendi muinasjutuliste prohvetite ja kuningate (4. klass) asemele astuvad reaalsed inimesed lähemast ja kaugemast minevikust (5., 6. klass).

Käsitletakse mõisteid “saatus”, “inimsaatus”. Saatuses, inimsaatuses rääkides otsitakse näiteid ajaloost, kus üksikisikute puhul on näha, kuidas inimene kujundab loovalt oma saatust. Olulised on selliste inimeste elulood, kes hilisemates elusituatsioonides võivad saada eeskujuks või anda inspiratsiooni: Florence Nightingale, Mahatma Gandhi, Martin Luther King.

Saatusest räägitakse nii, et noor inimene tõeliselt tunneks – inimesel on saatus. Otsitakse erinevusi: mis toimub juhuslikult ja mis on saatus. Näiteid võib leida ajaloost, kirjandusest ja igapäevaelust. Üsikute kirjelduste juures tõstetakse esile nende erilisust ja ainulaadsust,

nt: Orleansi neitsi, Schiller. Vaadeldakse ka isiksusi, kelle saatuseks on olnud elada kehalise puudega, nt Jacques Lusseyran, Helen Keller, Ludvig van Beethoven.

Kui on piisavalt tegeldud saatuseküsimumustega, vaadeldakse 6. klassis seda, mis inimeses on päritud vanematelt kõrvuti sellega, mida ta ise sündides kaasa toob. Seda tehakse biograafiliste näidete varal.

Kuigi õppeaine pole piiratud kristliku kultuuriga, on kesksel kohal üks siht, töö kristliku sõnumiga, armastuse sõnumiga.

Teise kooliastme teemaks religiooniõpetuses võivad olla ka erinevad sotsiaalsed mängud, mis võimaldavad kogemust mina ja grupi suhetest, vastas- ja koostoimest. Käsitlevate teemade süvendamiseks võib teha dramatiseeringuid, mida saab esitada kuupidudel või aastapäevadega seotud pidudel. Ainevihikud täienevad kokkuvõtete ja tsitaatidega jutustustest, ajalooliste pidepunktidega.

4. klass

Õppesisu

3. klassi teemade arendus: lood Vana Testamendi prohvetitest ja kuningatest, psalmide ainestik. Retsiteerimiseks: 4. klassi põhitunni teemadega sobivad tekstilõigud Vanast Testamendist (nt psalmidest, Ülemlaulust või Õpetussõnadest).

Sotsiaalsed mängud.

5. klass

Õppesisu

Uue Testamendi pärimus: teemad, mis on seotud Ristija Johannese, Jeesuse, Maria sünni- ja lapsepõlvelugudega; samuti teemadega Ristija Johannes elust ja Jordani sündmusest.

Jutustused inimeste eludest, kogemustest, mälestustest. Sotsiaalsed mängud.

6. klass

Õppesisu

Uue Testamendi pärimus: lood Jeesuse Kristuse elust, tema mõjust inimestele, 12 jüngrist ja nende elusaatustest, tähendamissõnadest.

Jeesus Kristuse elu ajalooline ja kultuuriline taust Rooma riigis. Biograafiad või lühemad jutustused inimsaatustest. Retsiteerimiseks tekstilõigud Uuest Testamendist, luuleklassikast. Sotsiaalsed mängud.

Taotletavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja

- tunneb läbitud temaatika piires Vana ja Uut Testamenti;
- teab olulisemaid erinevusi Vana ja Uue Testamendi vahel;
- tunneb Jeesuse elu evangeeliumite põhjal ning selle ajaloolist konteksti;
- tunneb käsitletud temade põhimõisteid ja nende kasutamist;

7.- 9. klass

Juhtmotiivid

Kolmandal kooliastmel töötatakse evangeeliumide ja Jeesuse elulooga. Evangeeliumide sisu käsitletakse nii, et 8. klassi lõpuks tekiks võimalikult ühtne pilt Jeesus Kristuse mõjust ja tegevusest. Kristuse maapealse elu sisemine draama, tema hingeline võitlus vaenulike jõudude ja võimudega, tema ohvrijõud, kannatus, surm ja ülestõusmine muutuvad õpilaste jaoks objektiivseteks sündmusteks inimajaloos. Vaadeldakse kristluse mõju kogu tänapäeva humanistlikule kultuurile.

Ajaloo ning geograafiaga lõimuvalt käsitletakse teiste kultuuride religioosseid tõekspidamisi ning nende mõju igapäevaelule. Käsitletakse arusaamu sünnieelsest ning surmajärgsest eksistentsist ja nende suhet inimese tegudega erinevates kultuuritraditsioonides.

Õppides tundma välismaailma kogeb noor inimene samal ajal ka ennast. Koos õpetajaga tõstatatakse küsimus inimloomusest, selle olemusest ja erinevatest osadest. Murdeeaga kaasneb intensiivne isikliku sisemaailma läbielamine ning religioossuse otsingud hingelisel tasandil. Religioonitundides saab nii vestluste kui jutustuste kaudu käsitleda tugevaid üldinimlikke tundeid: hirmu, viha, armastust. Diskuteerimisainet pakuvad noori isiklikult puudutavad teemad: sõltuvus, grupipsühholoogia, vägivald. Religioonitundides leiab käsitlust eelkõige nähtuste hingelis-vaimne aspekt. Tervise ja tervistkahjustava käitumise käsitlemisel täiendatakse inimeseõpetuse füsioloogilist aspekti hingelis-vaimse aspektiga.

Selles eas on oluline näidata inimelu seost laiemaga tervikuga. Tähtis on anda noortele inimestele sel ajal punktil, kus on läbitud puberteeti, praktiline kogemus ja arusaamine sellest, kuidas on üksikisik seotud jumalikkuga ja kuidas võib seda jumalikkuda lasta abistavalt mõjuda oma enese praktilises elus. Uuritakse, kuidas mõjub jumalik inimene tähtsates otsustustes, tasakaalu leidmises. Kehalise hügieeni käsitlemisele inimeseõpetuses lisatakse hingelise hügieeni aspekt.

Jätkatakse biograafiate käsitlust. Need võivad olla nüüd ka dramaatilisemad, tõelisest eluvõitlusest ja eksimustestki kantud. Lood võitlevatest ja eksivatest inimestest aitavad leida noorukil tee oma tervikolemuseni.

7. klass

Juhtmotiivid

Evangeeliumitekstid.

Uue Testamendi legendivaramu: lood 12 jüngri elusaatustest, tähendamissõnad.

Reinkarnatsiooni ja karma vanades kultuurides (Vana India, Vana Egiptus, Tiibet). Kaasaegsete jutustused.

Hingeline hügieen.

Tunded, nende teadvustamine, töö tunnetega. Biograafiad.

Retsiteerimiseks: tekste kirikuisadelt, palved (nt Ave Maria, Pater Noster), luuletused (soovitavalt ka algkeeles).

9 klass

Juhtmotiivid

Kolgata sündmus, tema mõju maailmaprotsessidele ja üksikinimesele (südametunnistuse areng, üldinimliku eetika kujunemine, inimisiksuse väärtustamine jne).

Surma mõiste, selle ja surmajärgse elu käsitus erinevatel rahvastel (nt egiptlased, tiibetlased, indiaanlased, keldid, eestlaste esivanemad). Surmahirm, mäng surmaga, suitsiid. Inimeste kogemused kliinilisest surmast.

Retsiteerimiseks: palved, tekstid, luule (soovitavalt algkeeles, võib ka eesti keeles või paralleelselt eesti keeles).

Sotsiaalsed mängud.

Õppesisu

Apostlite lood (Uus Testament) – lood halvatu ravimisest, maagide võitmisest, lood Peetrusest ja Paulusest. Biograafiad: tänapäeva suuremad või väiksemad “apostlid”. Maailmavaade, eetika.

Võib käsitleda Augustinuse “Confessiones” ja Thomas a Kempise “Kristuse jälgedes”. Kristluse levik (jüngrid, märtrid).

Religiooniga seonduvad probleemid.

Globaalprobleemid kui inimkonna hingelis-vaimse kriisi väljendus. Sotsiaalsed mängud, tahte-, tunde- ja mõtteharjutused.

14.1.2. Taotletavad õpitulemused

9. klassi lõpetaja

- tunneb elu, surma ja surmajärgse elu käsitlusi erinevates kultuurides;
- teab reinkarnatsiooni ja karma mõisteid, nende käsitlusi erinevates kultuurides; püüab mõista ja hinnata erinevate rahvaste religioosset taustast tulenevat omapära; oskab käsitleda tänapäevaseid religiooniga seonduvaid probleeme;
- oskab esitada läbitöötatud tekste ja palveid.

13.2. Religiooniõpetus gümnaasiumis

13.2.1. Õppe-eesmärgid

Gümnaasiumi religiooniõpetuses on kesksel kohal kriitilise mõtlemise, analüüsi ja argumenteerimisoskuse arendamine. Oluline on õppematerjali näitlikustamine ja seostamine igapäeva eluga. Vestluste, arutelude ja diskussioonide kaudu õpitakse probleeme püstitama, küsimusi ja oma seisukohti sõnastama ning põhjendama. Samas tuleb õpilastel harjuda mõttega, et sageli ei ole arutluse tulemuseks mitte probleemi lahendus vaid sügavam mõistmine.

Omal kohal on töö religioossete tekstidega, mille käigus omandatakse esmased oskused niisuguste tekstide analüüsiks.

Iseseisva õppimisoskuse arendamiseks sobib iseseisev info hankimine ja selle kriitiliselt hindamine õppimine. Mitmeid võimalusi pakub projektõppe rakendamine. Referaatide koostamine ja ettekandmine aitab kujundada esmaseid uurimistöo kogemusi ja esinemisoskust. Kirjalikku eneseväljendusoskust aitab arendada esse kirjutamine. Üks referaat või esse peaks kindlasti kursuse õppeülesannete hulka kuuluma.

Oma koht õppetegevuste on ka loovatel meetoditel – draamal, kunstilisel eneseväljendusel, muusikal.

Juhtmotiivid

INIMENE JA RELIGIOON

Usuline kogemus ja selle mitmekesisus. Miks inimesed usuvad? Erinevad spiritualiteetidid.

Inimese religioosne areng

Maailmapilt ja maailmavaade. Maailmapildi muutumine ajas. Religioosne ja mittereligioosne maailmapilt. Teadus ja religioon.

Erinevad jumalakäsitlused

Erinevad inimesekäsitlused. Inimese elu eesmärk. Õnn. Kannatus. Patt.

Loomulik ja üleloomulik. Ettemääratus ja juhus.

Loomine ja evolutsioon. Inimene ja loodus. Religioon ja tehnoloogia.

Religioon ja poliitika. Inimõigused. Usu- ja südametunnistuse vabadus. Religioon ja Euroopa Liit.

Religioon ja majandus. Religioon ja meedia.

Religioon ja kultuur.

Suhted eri religioonide vahel. Ühised ülesanded, koostöövõimalused. Usulised konfliktid.

Arvamuste paljusus ja tõde.

Religioon tänapäeva maailmas. Sekulariseerumine. Religiooni privatiseerumine. Pseudo-religioossed nähtused.

13.2.2. Taotletavad õpitulemused

Õpilane:

- valdab religiooniga seotud terminoloogiat ainesisu ulatuses;
- suudab analüüsida jõukohaseid religioosseid tekste;
- suudab arutleda religioosete probleemide üle;
- oskab oma maailmavaatelisi seisukohti selgitada, kriitiliselt hinnata ja argumenteerida;
- oskab näha religiooni ja kultuuri seoseid ja religiooni rolli inimese ning ühiskonna elus.